

Michaela Rosová
Správodca K.

Artforum

Michaela Rosová
Spríevodca K.

Artforum

Michaela Rosová

Sprevodca K.

© Michaela Rosová, 2026

Design & Layout © Žofia Fodorová, 2026

© Artforum, 2026

u. fond
na podporu
umenia

Napísanie knihy podporil z verejných zdrojov formou
štipendia Fond na podporu umenia.

Cesty na horách jsou jiné, víc brouzdají rosou a často musí bosýma nohama přes potok, mají útlejší boky a je krásné, jak sbíhají z návrší tancující, nevšimavé k času. Ale cesty v rovině mají přesně vyměřeno své místo mezi pravidelnými obrazci polí a nutno jít poslušně, kam nás vedou, a krávkě se nelze popásat, kde ji napadne.

Jan Čep
Dvojí domov

Jsem-li, jsem nejméně dvojí

Jan Kameník
Pubertální Henoch

A ostatní sa tiež dostavili — pohreb ide byť veľmi krásny. Ale čo je z neho? Ona nevie, načo je to všetko, stratila niť a nevie, načo a kde je začiatok a kde koniec. A keď pozrie po dlhom rade prítomných, na každom badať, že vie, načo je tu — vlastne, že na to nikdy nepomyslel.

Martin Kukučín
Dve cesty

Čit. denník I

Čit. denník II

Svet doskami zabity

Články

Prečo, prečo?!

Dopekla s jalovicou

Muž a ostrov

Kukučín a Tolstoj

Volá ešte mať?

Mať rád a báť sa

Čit. denník I

Hľadajúc kerenciu

Kým bolo svetlo, čítala som ponad Agátinu hlavu, len čo zaspala. Ale prišla jeseň, dni sú čoraz kratšie, slnko sa neprediera popri zatahnutých závesoch; v izbe je tma. Namáham si zrak a lúštim, kým sa dá. Niekedy iba tak ležím. Včera som otvorila tretiu časť Kukučínovej *Prechádzky* a jediné, čo som vo večernom šere, v mäteži potlačenej stránky rozoznala, bolo: hľadajúc kerenciu.

Slovo si Kukučín prisvojil zo španielčiny. Podstatné meno vzniklo zo slovesa querer, túžiť po niečom, a znamená túžbu po domove, clivotu po ňom. Zároveň označuje schopnosť či sklon ľudí aj zvierat vracieť sa domov. Kukučín ho najčastejšie používa práve v súvislosti so zvieratami. Pampy sú rozdelené plotmi nielen preto, aby sa dobytok či ovce nerozutekali za šťavnatejšou trávou, ale najmä aby zakúpené zvieratá neušli naspäť k pôvodnému majiteľovi.

Aj voly, ktoré prevážajú vlnu zo statkov do prístavu, aj kone treba po nociach strážiť, lebo by zutekali domov.

Mnohé by ani netrafili, ale na cestu sa predsa len vydajú, či sa náhodou nepošťastí. Túžba po mieste, odkiaľ prišli, je silná.

Pritom sa natíska myšlienka na Kukučina samotného. Ako ďaleko je od vlasti a ako často ju spomína. A veď aj tú druhú, chorvátsku. Nebedáka, nevzdychá, aspoň mne tie zmienky nepripadajú sentimentálne, ale k myšlienke na domov nikdy nemá ďaleko.

Keby mali nejaké dve slová vystihnúť pocit, ktorý sa vznáša nad celou trilógiou, možno by boli najpresnejšie práve tieto.

Možnosti súcitu

Pozreli sme si krátky dokumentárny film o Patagónii. Ukazovali aj guanaka. Podľa Kukučínovho opisu som si ho predstavovala trochu inak. Možno záhadnejšie, alebo v každom prípade menej presne.

Pritom je to takpovediac obyčajná lama!

Kdesi ešte na začiatku dlhej cesty cez pampu ku Kordillerám sa Kukučín so spoločníkmi zastavia v jednom hostinci, kde napokon trávajú časť vianočných sviatkov. Počasie je v tomto pásme veľmi príjemné. Hostince sú rozosiate po celom kraji, aby každý cestujúci, ktorý sa vyberie naprieč touto šírou a zväčša prázdnu krajinou, vždy mal kam navečer hlavu skloniť. Tu sa zide netradične veľká spoločnosť, zrejme práve preto, že sú sviatky. Počas dňa sa v jednej chvíli vyhrnú všetci von, popíjajú, tancujú a hrajú rôzne miestne hry. Kukučín s druhmi sa prizerajú.

Nato sa obďaleč zjaví guanako, stojí na briežku a hľadá na rozveselenú spoločnosť. Ktosi vytiahne zbraň a na zviera vystrelí. Guanako poskočí, ale potom zostane stáť. Strelec, nech neutříži hanbu, pokus zopakuje, ani tentoraz však netrafí. Tuším až na tretí pokus sa vec podarí, hoci ani to nie poriadne; guanako nepadne na mieste, iba odkríva za briežok. Kukučín, ktorý vôbec zriedka utrúsi niečo negatívne či nebudaj vyčítavé, túto vraždu odsúdi.

Na dôverčivé zviera myslí ešte popoludní, keď sa vyberú na prechádzku, rozmýšľa, kam sa asi uchýlilo so svojou roztrieskanou nohou.

Guanako, smiešny a trochu hlúpy, a podľa Kukučínových slov azda aj nepekňý, sa mi stelesnil v tej príhode, ale aj v ďalších. Krátko nato, len čo sa Kukučín so sprievodom pohne ďalej svojou cestou, nachádza stovky guanakov pomretých. A napokon obrázok dopĺňajú jednotlivosti, ako sú kožky z guanaka, ktoré sa tu používajú na lôžko a na ktorých aj Kukučín prespáva, keď sa neskôr túla koňmo po úpätí Kordiller.

Naproti tomuto bol záber na pasúceho sa guanaka v dokumentárnom filme nieže chudobný, ale vyslovene bezobsažný.

Zamlčaná žena

Kukučín opisuje jednu novoročnú oslavu, ktorú absolvoval na osamelom statku.

„Ja som cítil, že mi chutí na tejto hostine nie preto, že sú jedlá dobré, ale preto, že sme tu všetci spolu. Robotníci, strihači, dobrý Manuel, Keko, ba i malý, úslužný honelník.“

Ženu zaprel? Alebo išlo o nejakú jeho neskoršiu návštevu, na ktorú sa možno podujal bez nej?

Andrej Mráz sa vo svojej monografii pozastavuje nad tým, koľko priestoru venuje Kukučín opisu jednotlivých koní, zatiaľ čo o ľuďoch, s ktorými sa vybral na cestu, nepovie dokopy nič. Dokola sa spomína gazda a chlapec, zrejme najmladší účastník výpravy, no nedozvieme sa za celý čas, kto presne ide, nieto ešte ako vyzerajú. O manželke nepadne ani slovo.

Mne sú tie opisy koní nesmierne milé. Ľudí vnímame v ich individualite, to je nám samozrejmé, ale koľkí z nás dnes pomyslia na to, že aj zvierá má nejakú osobnosť, svoje špecifické vlastnosti? Ako často si pripomenieme, že nie sme jediné živé tvory, čo majú nejaké vnútorné prežívanie?

Čo trápi Mráza? O tom, že Kukučín dokáže podať výstižnú charakteristiku postáv, máme dosť dôkazov inde.

Dlho sme si mysleli, že okolo nás sa točí svet; poniektorí si to myslia dodnes. Mne pripadá jedine dobré, že Kukučín potláča človeka a ukazuje v prvom rade krajinu, zvieratá a rastliny. O nič nás tým neoberá, naopak, možno nám nevedomky ukazuje naše miesto,

vracia nás do kontextu. Dívame sa spolu s ním.

Zvláštne to azda môže vyznieť, to je pravda. Pred ženou zamlčieval, že je spisovateľ, ako spisovateľ zamlčiava pred svetom, že má ženu. Štylizuje sa do roly akéhosi takmer osamelého cestujúceho. Na jednej zastávke ani len nejde dovnútra, ustelie si spolu s gazdom a chlapcom vonku na ovčích rúnach, nadchýna sa slobodou.

Vyskytuje sa tu v každom prípade skupinová postava: zadný vozík. Z Punta Arenas vyrazili na dvoch taligách, Kukučín s gazdom sedí na prednej, za nimi sa zrejme vezú práve ženy. Dozvedáme sa, ako sa na niektorom nepohodlnom úseku vysoké dvojkoľesky otriasajú, divže sa neprevrátia. Zadný vozík je pritom ten, odkiaľ sa vždy ozvú výkriky či dokonca sťažnosti.

Keď sa chystajú previezť cez širokú piesočnatú rieku, kde by sa ľahko dalo zaviaznuť a utopiť v pohyblivom íle, zadný vozík je z toho celý nešťastný.

Kukučín hľadá na nich trochu zvrchu.

Chudáci ustráchaní.

Pridáleko k hrobom

Bola som v malej izbe, keď sa včera Lukáš s Agátou vrátili z krátkej prechádzky. Ešte som niečo dorábala, potom som vyšla von, Agáta sa mi natešená hneď štverala do náruče. Aj som ju zdvihla, pravda. Ibaže ako som sa nad ňou tvárou skláňala, ona sa ku mne práve chcela privinúť, a tak sme sa dosť zrazili hlavami.

Občas sa o seba udrieme, aj do kľúčnych kostí mi naráža. Vravím si neraz, aký je človek ako naprotiveň kostnatý.

Ale toto bol ozaj prudký náraz, rozplakala sa a pýtala sa preč, naťahovala sa za Lukášom, akoby som jej naschvál bola ublížila.

Zamrzelo ma, tiež som sa rozplakala.

Sedela som potom v spálni pri okne, pozerala von na studenú decembrovú ulicu. Ani neviem, čoho všetkého mi muselo byť ľúto, keď mi slzy tak tiekli. Iste aj toho, že sa o ňu predsa starám od rána do večera, prebaľujem aj kýmim, hrám sa s ňou a čítame si spolu, po nociach ju hojdám na rukách, keď sa zobudí, a takto mi má za zlé jednu nehodu, za ktorú ani nemôžem.

Aj únava hádam.

Zmyslela som si na Šoltésovú, na jej spomienkovú knihu o deťoch. Malý Ivan sa raz zobudí a veľmi jej čosi vyčíta. Nechápe, že sa mu to iba prisnilo, rozpráva o veci ako o živej krivde, a ona ho nemá ako presvedčiť.

Taká hlúposť, a tak potrápi.

Ale veď sa asi zväčša v živote netrápime pre nejaké veľké drámy. Tak ako sa zväčša neradujeme z obrovského šťastia.

Neviem, kam sa udrela Agáta. Asi do čela. Mne vrazila pod oko, do oblúka lícnej kosti. Keď som tak sedela a dumala, a dotkla sa toho miesta, vybavila sa mi babka, ako bola v truhle, keď sme ju v máji šli pochovať. Tvár mala prepadnutú a pokožku žltkastú, na pohľad tuhú ako vosk. Tvár mŕtvej. Ale nebola vystrojená tak sviatočne a vážne, ako by sa dalo čakať; mama jej obliekla tmavomodré šaty s bielymi kvietkami a vlasy jej vyčesala do malej fontánky, zopäťej na temene gumičkou. Pôsobilo to dievčensky. Nebolo na tom nič pohrebné. Stála som vtedy pri truhle a napadlo mi, že by predsa ešte mohla vstať. Vyzerala dobre.

Na trúchlenie vlastne nebol čas.

Povedala som vtedy asi dvom či trom ľuďom, keď na to prišla reč, že mi umrela babka. Prejavili nejaký súcit, ale inak vlastne nerozumeli mojej strate, aj otvorene poznamenali, že oni k svojim starým rodičom nemali výnimočne vrúcny vzťah. Pripadalo mi to neuveriteľné. Moja láska by sa nevtesnala do vety.

Prilipla som k babke už ako malá. Asi pre mňa predstavovala útočisko. Trávila som u nej celé letá, veľmi som prosíkala, aby ma naši poslali za ňou na dedinu. Pritom keď nad tým teraz premýšľam, možno sa ani nedá tvrdiť, že by bola nejako osobitne vlúdna či láskavá. Pamätám si, ako upadla do rozpakov, keď som ju raz, už ako dospelá, šla po príchode objať. Ba vedela odseknúť aj všeličo zlostné, čo človeka zbolelo. Ale ja som k nej prilipla.

Bol to pekný májový deň. Cintorín v Lieskovom mi vždy bol sympatickejší než iné cintoríny. Nachádza sa za obcou, vidno odtiaľ ponad polia na kopce a les.

Mohutný starý kostol stojí medzi vysokými, rozkošate-
nými stromami.

Mama tam teraz chodí plakať.

Tak ako raz ja budem chodiť plakať na jej hrob.

A na to myslím, kedykoľvek si predstavím Argen-
tínu, kadiaľ práve prechodí Kukučín, a Slovensko, ako
vyzerajú na zemeguli, medzi nimi celý oceán - a tá
predstava sa mi vynorí pred očami niekoľkokrát denne.
Napadne mi zakaždým: príďaleko k hrobom.

Cítim ohromne mocne, že mŕtvi sú mojou súčasťou.

Možno držím aj to, čo by už chcelo odísť.

Guláš

Mysel' ako somárik dokola prežúva čokoľvek, čo za deň dostala. Ak som si pozrela správy alebo vôbec prečítala nejakú hlúposť, behá mi to po rozume ešte večer, keď ukladám Agátu, alebo aj uprostred noci, kým nezaspím. Minule som si tak zmyslela na jedného kresťanského aktivistu, otca piatich detí, píše články o čomsi, čo je podľa neho skutočný život. Mátalo ma to ako nočná mora.

Pritom obvykle ani nie je nad čím premýšľať, ozaj sa mi len niečo prevaľuje v hlave.

Ak čítam len toho Kukučina, vraciam sa k nemu. Motkám sa krajinou, kde práve pobýva, vybavujú sa mi podrobnosti, prípadne sa k nejakej potom už vedome vrátim. Doliny a bralá, opustené pštosie hniezdo, na svahu drobný žltý kvet – ako ruža, ale nevonía. Pred domom trpezlivo čakajú kone, priviazané o pánt. Obďaleč sedí Kukučín a pozoruje vtáka. Nehybne, aby ho nevyplašil. O koľko sú také obrazy hojivejšie!

Kukučín už niekoľko dní pobýva na druhom konci plesa. Prišiel tam spolu s gazdom a ešte kým si, aby asistovali pri predaji jedného podniku, čiže farmy. Cena sa bude odvíjať od toho, koľko je tu úžitkových zvierat. To môže byť aj desaťtisíc kusov a väčšina roztratená po krajine. Ovce schované v húšti, rožný statok napoly zdivený niekde v lese.

Takže sa zide viac mužov, gaučov aj správcovia okolitých podnikov. Sadnú na kone a zhánajú všetko živé do hĺby. Môže to trvať dlho.

Kukučín často bez okolkov prizná, čo nevedel alebo z neznalosti pokazil. Aj tu ochotne povie, že mu kus mäsa kvacol do prachu a popola a že zeleninu v guláši rozvaril na kašu. Dopodrobna porozpráva, aké trápenie si privodil s koňom, ktorého mu prideli na spomínanú robotu. Nechcel šibať úbohé hoviadko, spotené a utrápené, keď sa štverali do kopca, ba ešte zosadol a šiel pešo, koňa len viedol za uzdu. Hore ho nechal popásat sa, oddychovať. Keď potom bolo treba vyraziť a ovce zaháňať, kôň sa vzoprel, už sa mu nechcelo. Voči jazdcovi, dobrákovi Kukučínovi, nemal najmenší rešpekt.

Celé to napokon dobre dopadne. Gaučovia sa čudujú, prečo Kukučín nečakal tam, kde mu určili, ale nejako sa to zahovorí. Ovčiar, ktorý jediný sa mohol dovtípiť, čo sa stalo, našťastie mlčí.

A tak aj Kukučín, celý čas ľudský, akosi pôvabne bezprostredný a detsky úprimný, má svoje hranice a čosi zatají. Bola by to medzi mužmi veľká hanba, keby sa dozvedeli, že ho neposlúchol kôň.

Tá jeho na kašu rozvarená zelenina, hustá, že by sa dala natierať na chlieb, veľmi zachutí jednému gaučovi. Poprosí, aby mu odložili bokom.

Ja som šla včera variť fazuľovú polievku, zistila som, že nemáme fazuľu. Gazdinka! Vybehla som teda kúpiť. Pred obchodom skákalo po zemi azda vrabča, neviem, niečo malé zadrobčilo a frnklo preč. „Vtáčik!“ zvolala som. Pritom Agáta, obvyklá adresátka týchto zvolaní, bola doma.

To sa mi zavše stane.

Možno by som celú pampu prešla so srdcom polovičným, lebo by nebolo komu ukazovať krásy sveta.

Jediný kôň, na ktorom som kedy sedela, tiež po niekoľkých krokoch zastal a už nechcel ísť ďalej, a mne ho tiež bolo ľúto a radšej som rýchlo zliezla. Dali mi takého starého a pokojného, ako dávajú začiatočníkom. Bolo to v kopčianskom žrebčine, kam chodievala jazdiť mama, v týchto veciach o dosť skúsenejšia.

Majiteľ či správca žrebčina nás tam vtedy povodil, ukazoval nám budovu aj zvieratá, rozprával príhody a veselo sa smial. Ja som úzkostlivo striehla na pointu, aby som sa mohla včas rozosmiať, ale nerozumela som ničomu.

Samy dve sme sa potom ešte zašli pozrieť k tomu miniatúrnemu kostolíku, prastarej sakrálnej stavbe asi päť minút chôdze cez slnečnicové pole.

Možno kôň netrpí, keď nesie skúseneho jazdca. Ale takému nákladu na chrbte sa asi nepoteší. Alebo že ho niekto šibe a durí, kam sa mu zachce. Neviem. Určite mi stačila táto jedna skúsenosť, aby som trochu skorigovala svoje romantické predstavy.

Ten guláš, čo si tam varia, nazývajú guiz.

Záhrada, z ktorej Kukučín pozbiera zeleninu, je zanedbaná, cibuľky sú tenké, petržlen skoro nijaký. Takže preto sa mu okamžite rozvaria, niežeby bol zlý kuchár.